

Cek London

DƏNİZ CANAVARI

Tərcüməçi:
Füzuli Əsgərli

Jack London

SEA WOLF

Canavar Larsen dəniz pişiyi ovu ilə məşğul olan “Kabus” yelkənli gəminin kapitanıdır. O yalnız özünün fiziki gücünə arxalanır, mərhəmətin nə olduğunu bilmir, heyvan xislətli, kobud bir dənizçidir. İnsan öldürmək onun üçün heç nədir, heç kimi bağışlamır, tətbiq etdiyi cəzaları insanları öldürməklə sona yetirir. Möhkəm iradəli gənc alimlər Hemfri Van-Veyden və Mod Brüster qəddar kapitanla mübarizə aparmaq məcburiyyətində qalırlar. Bu mübarizə insanın güc, əxlaq və həyatda qalma instinktlərinin heyrətamiz təzahürünə çevrilir.

“Dəniz canavarı” Cek Londonun ən oxunaqlı romanlarından biridir. Müəllif uşaq vaxtlarından dənizi sevdiyi üçün mənzərələri sənətkarlıqla təsvir edib, təhlükəli anları təbii şəkildə qələmə alıb.

BİRİNCİ FƏSİL

Doğrusu, bilmirəm nədən başlayım, amma hərdən zarafata salıb bütün təqsirləri Çarli Ferasetin üstünə atıram. Onun Mill-Vellidə, Tamalpays dağının ətəyində bir bağı vardı, ancaq o, yalnız qışda, istirahət edəndə və asudə vaxtlarında Nitsşenin, yaxud Şopenhauerin əsərlərini oxumaq istəyəndə orada qalırdı. İsti yay düşəndə və şəhərin tozlu havasından ürək sıxılanda isə yorulmadan işləyərdi. Hər şənbə günü ona dəyib bazar ertəsinə kimi yanında qalmaq adətim olmasaydı, bu unudulmaz yanvar səhərində San-Fransisko körfəzini keçməli olmazdım.

Mənim üzdüyüm “Martines” gəmisinə etibarsız demək olmazdı; bu təzə buxar gəmisi artıq Sausalito və San-Fransisko arasındakı keçidlə özünün dördüncü, ya da beşinci reysini etmişdi. Körfəzi bürümüş dumanda təhlükə gizlənilirdi, lakin mənim dənizçilik haqqında təsəvvürüm belə olmadığından bunu başa düşmürdüm. Yaxşı yadımdadır, mən buxar gəmisinin yuxarı göyertəsinin burun tərəfində, düz sükan kabinəsinin altında sakitcə və sevincək oturmuşdum, dənizin üzərindən asılmış, dumana bürünmüş sirr tədricən xəyalıma hakim kəsilirdi. Sərin külək əsirdi və mən bir müddət rütubətli dumanın əhatəsində tək qalmışdım, – amma yox, tək deyildim, belə ki, sükançını və daha kimisə, ehtimal ki, kapitanı, başım üzərindəki şüşəbəndli kabinədə tutqun şəkildə görə bilirdim.

Yadımdadır, fikirləşirdim ki, nə yaxşı ki, əməyin bölünməsi deyilən bir şey var və körfəzin o tayında yaşayan dostuma dəymək istəyirəmsə, dumanı, küləyi, körfəzi və bütün dəniz haqqındakı elmləri öyrənməli deyiləm. Düşünürdüm ki, nə yaxşı, mütəxəssislər – sükançı və kapitan var, onların peşəkar bilikləri dəniz və dəniz səfərləri haqqında məndən çox bilməyən minlərlə adama xidmət edir. Mənsə öz enerjimi müxtəlif fənləri öyrənməyə sərf etmirəm, onu xüsusi mövzulara, məsələn, Amerika ədəbiyyatı tarixində Edqar Ponun roluna yönəldirəm. Yeri gəlmişkən, mənim ona həsr etdiyim məqalə “Atlantika” jurnalının sonuncu nömrəsində dərc olunub. Buxar gəmisinin göyertəsinə qalxıb salona göz gəzdirərkən, “Atlantika”nın bir nüsxəsini cüssəli bir centlmenin əlində görməkdən məmnunluq duyduğum, o elə mənim məqaləm olan səhifəni açmışdı. Bu, yenə əməyin bölünməsinin faydasından xəbər verirdi: sükançı və kapitanın xüsusi bilikləri cüssəli centlmenə imkan yaradırdı ki, o, gəmi ilə sağ-salamat Sausalitodan San-Fransiskoya səyahət edən zaman mənim Po haqqında yazdığım xüsusi biliklərlə tanış olsun.

Arxamda salonun qapısı çırpıldı və qırmızısıfət bir adam göyertədə addımlayaraq fikrimi dağıtdı. Mənsə elə təzəcə “Azadlığın zəruriliyi. Rəssamın müdafiəsi üçün deyilən söz” adlandırmağı qərara aldığım gələcək məqaləmin mövzusunu fikrimdən keçirirdim. Qırmızısıfət adam sükan kabinəsinə göz atıb göyertədə irəliyə-geriyə səndələyərək bizi bürümüş dumana baxdı, – deyəsən, ayaqları protez idi – və ayaqlarını aralı qoyaraq düz mənim yanımda dayandı. Üzündə bir məmnunluq ifadəsi vardı. Mən onun bütün ömrünü dənizdə keçirməsini ehtimal etməkdə yanılmadım.

– Bu cür pis havada adamın saçları da tez ağarar! – deyə o, başını sükan kabinəsinə sarı yelləyib donquldandı.

– Məgər bu hava nəşə bir xüsusi çətinlik yaradır? – deyə mən reaksiya verdim. – Axı məsələ iki vur iki bərabərdir dörd qədər sadədir. Kompas səmti göstərir, məsafə və sürət isə məlumdur. Bircə qalır adicə hesablama.

– Xüsusi çətinlik! – müsahibim donquldandı. – Sadəcə, iki vur iki bərabərdir dörd! Adi riyazi hesablamadır!

O, azacıq geriyyə çevrilib, məni başdan-ayağa süzdü.

– Siz Qızıl Qapıya hücum edən çəkilmə haqqında nə deyə bilərsiniz? – o soruşdu, daha doğrusu, üstümə hüdü. – Axının sürəti necədir? Biz ona necə yanaşa bilərik? Bəs bu nədir, bir qulaq verin! Zəng səsidir? Biz bu zəng səsi ilə düz üzücü nişana giririk! Görürsünüz, istiqaməti dəyişirik.

Dumanda həzin cingilti səsi eşidildi və mən sükançının sükanı necə sürətlə fırlatdığını gördüm. Zəng səsi indi qabaqdan yox, yan tərəfdən gəlirdi. Bizim gəminin xırıltılı fiti eşidilirdi və hərdən də ona başqa fitlər cavab verirdi.

– Hansısa gəmicikdir! – qırmızısifət başı ilə sağ, fit gələn tərəfi göstərdi. – Bəs bu? Eşidirsiniz? Boş-boşuna adamın qulağını batırır. Deyəsən, hansısa yaşlı dibli barjadır. Ey, siz, orada əsnəməyin! Hə, mən elə belə də bilirdim. İndi kiminsə başı bəla çəkəcək!

Gözə görünməyən buxar gəmisini dalbadal fit verdi və siqnallar ona dəm tutdular, sanki dəhşətli çaxnaşma qopmuşdu.

– Budur, onlar iltifatlarını bölüşdülər və indi ayrılmağa çalışırlar, – deyə həyəcanlı fitlər kəsildəndən sonra qırmızısifət sözünə davam etdi.

Siqnalların və fitlərin bir-birinin üstünə bağırmasının səbəbini mənə izah etdikcə onun yanaqları allanır və gözləri parıldayırdı.

– Bax, eşidirsinizmi, orada, soldakı gəminin fiti necə xırıldayır – ola bilsin ki, bu buxar gəmisidir, girişdən buxtaya sarı suyun çəkilməsini qarşılamağa doğru sürünür.

Güclü qulaqbatırıcı fit səsi irəliddə, lap yaxınlıqda idi. Ona “Martines”dən qonq zərbəsilə cavab verdilər. Bizim gəminin pərləri dayandı, onların suya dəyən döyüntülü zərbələri kəsildi, sonra yenidən başladı. Vəhşi heyvanların nəriltisi arasında sisək cırıltısını xatırladandan şiddətli fit indi haradansa yan tərəfdən dumanda daha zəif səslənirdi. Mən sual dolu baxışlarla yol yoldaşıma baxdım.

– Hansısa yaramaz bir katerdir, – deyə o izah elədi. – Onu birbaşa batırmaq lazım idi! Onların ucbatından çoxlu fəlakətlər baş verir, onlar kimə gərəkdir? Hansısa uzunqulaq belə bir təknyəyə minib çıxır dənizə, başlayır dəli kimi fit verməyə, özü də bilmir niyə. Hamı da bir kənara çəkilməlidir, çünki nə imiş, o gedirmiş, amma özü heç cür kənara çəkilməyi bilmir! İrəli soxulur, siz onların ikisinə də baxın! Yol vermək onların borcudur! Bu ən adi nəzakət qaydasıdır! Amma onların bu barədə heç təsəvvürləri də yoxdur.

Bu anlaşılmaz qəzəb hissi məni az əyləndirmədi; müsahibim hiddətlə axsaya-axsaya irəli-geri ləngərləyənəcən, mən yenidən dumanın romantik cazibəsinə qapıldım. Hə, dumanın şübhəsiz ki, öz romantikası vardı. Elə bil ki, boz, sirlərlə dolu bir xəyalət kainatda fırlanan xırdaca Yer kürəsinin üzərində asılıb qalmışdı. Adamlar isə sanki işləməkdən ötrü ölən qığılcım və ya toz dənələridir, özlərinin taxta və polad atlarını sirlərin lap sinəsində çapırlar. Gözəgörünməzə doğru yol salır, özlərinə güvənərək səs-küy qoparır və qışqırırlar, eyni zamanda da inamsızlıqdan və qorxudan onların ürəyi dayanır!

Yol yoldaşımın səsi məni gerçəkliyə qaytardı və gülümsəməyə vadar elədi. Məgər mən sirrini içində inamla çaparaq getdiyimi fikirləşib kor-koranə dolaşmıram?

– Oho! Kimsə bizə tərəf gəlir, – qırmızısifət dedi. – Eşidirsiniz, eşidirsiniz? Sürətlə düz bizə sarı gəlir. Ola bilsin ki, o bizi hələ eşitmir. Külək səsi aparır.

Tərəvətli külək sifətimizə vururdu və mən aydın şəkildə yandan və bir az da irəlidən gələn fit səsini eşidirdim.

– Bu da sənişin gəmisidir? – deyə soruşdum.

Qırmızısifət başı ilə işarə etdi:

– Elədir, yoxsa o bu cür çaparaq gəlməzdi. Bizimkilər orada rahat olublar!

Mən yuxarı baxdım. Kapitan bədənini sükan kabinəsindən sinəsinəcən bayıra çıxarıb həyəcanla dumanı gözdən keçirirdi, elə bil iradəsinin gücü ilə onun içərisindən keçməyə cəhd edəcəkdə. Onun üzündə həyəcan vardı. Məhəccərdən tutaraq səndələyən və gözəgö-

rülməz təhlükəyə sarı diqqətlə baxan yol yoldaşımın üzündə də bir həyəcan görünürdü.

Hər şey ağılasıgmaz sürətlə baş verdi. Duman bıçaqla kəsilmiş kimi ətrafa yayıldı və qarşımızda öz arxasınca dumanın bir parçası, Leviafan kimi dəniz yosunu gətirən buxar gəmisinin burnu göründü. Mən sükan kabinəsinə və oradan başını çıxarmış ağ saqqallı qocaya baxdım. O, özünə çox yaraşan göy forma geyinmişdi və yadımdadır ki, onun özünü necə soyuqqanlı aparması məni heyrətə gətirmişdi. Onun özünü sakit aparması bu şəraitdə dəhşətli görünürdü. O, tələyə tabe olmuşdu, ona doğru gedirdi və tam soyuqqanlılıqla zərbəni gözləyirdi. O, soyuq baxışlarla və elə bil fikirli halda bizə baxırdı, sanki toqquşmanın harada baş verəcəyini təxmin etmək istəyirdi və sükançının qeyzlə qışqırmasına heç bir əhəmiyyət vermirdi.

Keçənləri xatırlayanda başa düşdüm ki, sükançının qışqırığı heç bir cavab tələb eləməmiş.

Qırmızısifət mənə dedi:

– Bir şeydən yapışın və bərk-bərk tutun.

Onun bütün qızgınlığı ötüb keçdi və elə bil o da qeyri-təbii sakitliyə yoluxdu.

– Hə, indi qadınlar ciyilti qoparacaqlar! – o, əsəbi, demək olar ki, kinli-kinli deyindi, elə bil nə vaxtsa bütün bunları yaşamışdı.

Gəmilər mən onun məsləhətlərindən faydalanmağa macal tapmadan toqquşdular. Deyəsən, qarşıdan gələn buxar gəmisi bizi düz bortun ortasından vurmuşdu, amma bu mənim nəzərimdən kənar baş vermişdi və mən heç nə görməmişdim. “Martines” bərkdən yana əyildi və sınımış taxta örtüklərinin xırçıltısı eşidildi. Mən böyrü üstə yaş göyertəyə yıxıldım və ayağa qalxmağa macal tapmamış qadınların qışqırtısını eşidim. Bu, təsvirolunmaz, ürəkləri parçalayan bir fəryad idi və məni dəhşət bürüdü. Yadıma düşdü ki, xilasedici kəmərlər salonda saxlanılır və özümü ora atdım, lakin qapıda ağılı itirmiş sənişinlərin yığını ilə toqquşdum, onlar məni geriye atdılar. Sonra isə nə baş verdiyi yadımda deyil, – yadımda qalan bircə budur ki, mən başımın üstündəki rəflərdən xilasedici kəmərləri necə

daşıyırdım, qırmızısiyət adam isə onları dəhşətə gəlmiş qadınlara geyindirirdi. Bu mənim yaxşı yadımdadır və bütün mənzərə gözlərimin önündədir. Elə indi də salonun divarlarında diş-diş olmuş yarıqların qıraqları və bu yarıqlardan qıvrıla-qıvrıla içəri sürünən boz duman gözümün qabağındadır; qaçaqaç zamanı boş qalmış yumşaq divanların üstünə paketlər, yol çantaları, çətirlər və yun şallar atılıb qalmışdı; bir az qabaq sakitcə mənim məqaləmi oxuyan dolu cüssəli centlmen indi xilasedici kəməri çətinliklə bədəninə keçirmişdi və yeknəsəq inadkarlıqla sualverici nəzərləri ilə sanki məndən soruşurdu ki, (mənim məqaləm olan jurnal hələ də onun əlində idi) təhlükə yenə varmı; protez ayaqları üstündə möhkəm dayanmış qırmızısiyət adam kayutda olan bütün sənişinlərə xilasedici kəmərlər geyindir-mişdi... Qadınların şiddətli ciyiltiləri yadımdadır.

Bəli, qadınların ciyiltisi mənim əsəblərimə daha çox toxunurdu. Yəqin ki, bundan qırmızısiyət adam da əziyyət çəkirdi, çünki daha bir mənzərə mənim yaddaşımda həmişəlik qalıb: dolu bədənli centlmen jurnalı paltosunun cibinə soxdu və maraqla ətrafına göz gəzdirdi; çöhrələri dəhşətli hala düşmüş, çəş-baş qalmış qadınlar bir yerdə toplaşaraq sanki məhv olmuş ruhların xoru kimi bərkədən qışqırırdı, qırmızısiyət adam isə qəzəbindən tamam qıpqırmızı olmuşdu. İldırım Allahı kimi dayanıb yumruqlarını başı üzərində silkələyərək bağırdı:

– Səsinizi kəsin! Səsinizi kəsin, dedim!

Yadımdadır, mən bunlara baxanda hiss elədim ki, gülmək məni boğur və başa düşdüm ki, əsəblərim pozulub; axı mənim qarşımda anam, ya da bacılarım kimi qadınları əcəl dəhşəti çulğamışdı və onlar ölmək istəmirdilər. Onların qışqırıqları mənə qəssabın bıçağı altında olan donuzun ciyiltisini xatırlatdıqca dəhşətə gəlirdim. Ən yüksək hisslərə, ən incə sədaqətə malik qadınlar ağızlarını ayıraraq höknürdülər. Onlar yaşamaq istəyirdilər, lakin tələyə düşmüş siçovullar kimi köməksiz idilər, özlərini tamamilə unudaraq ciyildəşirdilər.

Bu dəhşətli hal idi və mən yüyürərək özümü göyərtəyə atdım. Ürəyimin bulandığını hiss edib skamyaya çökdüm. Suya tullanan